

**Τζόζεφ Κόνραντ «Η καρδιά του σκότους»,
μετάφραση: Αλεξάνδρα Παπαθανασοπούλου,
εκδόσεις Πατάκη, σελ. 136**

Βαθιά στην καρδιά της ανθρωπότητας

Το 1889 ένας άνεργος Πολωνός ναυτικός, μη μπορώντας να βρει δουλειά στο Λονδίνο, πήγε στις Βρυξέλλες όπου υπέγραψε με μια βελγική ναυτιλιακή εταιρεία. Στο Κονγκό, αποικία του Βασιλιά Λεοπόλδου II, υπήρχε μια θέση γι' αυτόν μιας και ο προηγούμενος διευθύνων είχε δολοφονηθεί κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες. Έτσι ο πλοίαρχος Τζόζεφ Τέοντορ Κόνραντ Κορζενιόφσκι, γεννημένος στην Ουκρανία το 1857, γιος διανοουμένου, ο οποίος εξορίστηκε λόγω της συμμετοχής του στους αγώνες για την πολωνική ανεξαρτησία, ξεκίνησε το ταξίδι του για την Αφρική.

Οι Βέλγοι διεκδικούσαν τεράστια τμήματα της κεντρικής Αφρικής. Αυτό που ξεκίνησε σαν μια κίνηση ανθρωπιστικής βοήθειας για την αποτροπή του εμπορίου σκλάβων και για «να φέρουν πρόοδο στη χώρα», κατέληξε σε μια από τις βιαιότερες σφαγές λαού σε ολόκληρη την ιστορία της ανθρωπότητας. Ο Κόνραντ, πρώτος, έφερε στο φως αυτή τη συνταρακτική γενοκτονία των 10 με 15 εκατομμυρίων ανθρώπων.

Κατά τη διάρκεια του πλου και μέσα από πορείες στη ζούγκλα ανάμεσα στην Κινσάσα και το Κισανγκάνι, κατάφερε να αντέξει λίγους μήνες με όσα είδε. Παιρητήθηκε, γύρισε πίσω ράκος στα πρόθυρα της ψυχικής κατάρρευσης. Μέσα από τις σημειώσεις του προέκυψε το πρώτο του βιβλίο, «Η τρέλα του Αλμάγιερ», ακολούθησε το σύντομο «Ένα προκεχωρημένο φυλάκιο της προόδου» και τελικά, το 1902, εκδόθηκε το πιο διάσημο έργο του «Η Καρδιά του Σκότους» («Heart of Darkness»).

Η ιστορία αρχίζει στο Λονδίνο πάνω σε ένα δικάταρτο ιστιοπλοϊκό, αραγμένο στον Τάμεση. Μια παρέα και ανάμεσά τους ο ανώνυμος αφηγητής. Αυτός μιλάει για τον Μάρλοου, τον έμπειρο ναυτικό με την ασκητική μορφή και, μέσα από τη αφήγηση του Μάρλοου, θα μας αποκαλυφθεί το ταξίδι του. Έτσι από τον μουντό Τάμεση, που «υπήρξε κάποτε ένας από τους σκοτεινούς τόπους της γης», ξεκινάει το ταξίδι στην Αφρική.

Ταξιδιώτες σε μια γη προϊστορική

Ο Μάρλοου πηγαίνει πρώτα στις Βρυξέλλες, στα σκοτεινά γραφεία μιας Εταιρείας για να υπογράψει ως πλοίαρχος σε μια αποστολή στην Αφρική. Ο προηγούμενος καπετάνιος είχε σκοτωθεί σε μια συμπλοκή. Ο Μάρλοου κοπανιέται στον ωκεανό με ένα γαλλικό ατμόπλοιο και φτάνει, ύστερα από τριάντα μέρες, στην εκβολή του μεγάλου ποταμού. Στη συνέχεια ταξιδεύει με ένα μικρό ποντοπόρο ατμόπλοιο μέχρι τον Σταθμό της Εταιρείας.

Εκεί βλέπει για πρώτη φορά την κακοποίηση των ιθαγενών και ακούει για τον Κουρτς, ένα στέλεχος της Εταιρείας, που «είχε αναλάβει ένα εμπορικό φυλάκιο, ένα πολύ σημαντικό φυλάκιο, στην πραγματική πηγή του ελεφαντόδοντου, στο απώτερο τέρμα εκεί πέρα...»

Αφήνει τον σταθμό, με ένα καραβάνι εξήντα ανδρών, για διακόσια μίλια πορεία σε ένα έρημο και δύσβατο τόπο. Η επόμενη στάση του είναι ο Κεντρικός Σταθμός. Αλλά το ατμόπλοιο, που θα αναλάμβανε, έχει κολλήσει στον πάτο του ποταμού. Αρχίζουν οι προσπάθειες επισκευών. Εδώ οι πληροφορίες για τον Κουρτς πληθαίνουν. Είναι επικεφαλής του Ενδότερου Σταθμού, θεωρείται μια διάνοια, ένα πλάσμα εξαιρετικό...

Αρχίζει το ταξίδι στο ποτάμι για να συναντήσουν τον Κουρτς και να τον επαναφέρουν στον πολιτισμό. Αδιαπέραστα δάση, σκοτεινές φιγούρες στις όχθες. «Εισχωρούσαμε όλο και πιο βαθιά στην καρδιά του σκότους... Είμαστε ταξιδιώτες σε μια γη προϊστορική, μια γη που είχε την όψη άγνωστου πλανήτη... ταξιδεύαμε μέσα στην νύχτα των πρώτων αιώνων, των αιώνων που πέρασαν αφήνοντας πίσω τους ελάχιστα ίχνη-και καμιά ανάμνηση».

Όσο πλησιάζουν στον σταθμό του Κουρτς τόσο μεγαλώνει η αγωνία του Μάρλοου να συναντήσει αυτόν τον τρομερό άνθρωπο που λέγεται ότι είναι, εκτός από φοβερός έμπορος, και μια επιβλητική προσωπικότητα αφού κατόρθωσε να κυριαρχήσει ανάμεσα στους ιθαγενείς.

Θα δεχθούν την επίθεση ιθαγενών και ο τιμονιέρης σωριάζεται νεκρός. Τίποτε δεν πτοεί όμως την αποστολή. Οι πληροφορίες λένε ότι ο Κουρτς είναι σοβαρά άρρωστος και πρέπει να μεταφερθεί πίσω στον πολιτισμένο κόσμο. Όμως δεν είναι μόνον αυτό. Είναι και το τεράστιο φορτίο ελεφαντόδοντου που διαχειρίζεται ο Κουρτς.

Το ταξίδι του Μάρλοου συγκρίνεται με την κατάδυση στον άλλο κόσμο, με τους κύκλους της Κόλασης, που εδώ είναι το πέρασμα από τον

ένα σταθμό στον άλλο, μέχρι την τελική συνάντηση με τον Κουρτς, τη μετεμψύχωση του διαβόλου.

Η συνάντηση του Μάρλοου με τον Κουρτς παραμένει μοναδική στη λογοτεχνική ιστορία. Η φράση «Η φρίκη! Η φρίκη!» εξακολουθεί να προβληματίζει. Ποια φρίκη; Τι έχει δει ο Κουρτς; Τη φρίκη των πράξεών του ή μήπως πράγματι είδε τον ίδιο τον θάνατο που θα τον απαλλάξει από τους θριάμβους και τις βαναυσότητες της πρόσκαιρης ζωής;

Ο Μάρλοου θα επιστρέψει στις Βρυξέλλες, την «ταφούπολη», κλονισμένος ψυχικά και σωματικά από την καρδιά του σκότους που τελικά επικράτησε. Ένα χρόνο αργότερα θα συναντήσει την μνηστή του Κουρτς. Εκείνη περιγράφει έναν άνθρωπο με ευγενική καρδιά και ο Μάρλοου ψεύδεται ότι ο Κουρτς πρόφερε το όνομά της πεθαίνοντας.

Φως στην υπόσταση της τέχνης

«Το αριστούργημα Η καρδιά του σκότους», όπως γράφει ο C.B. Cox, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ, «ανήκει σε εκείνα τα σύγχρονα μυθιστορήματα που, όπως ο Θάνατος στη Βενετία του Τόμας Μαν ή η Δίκη του Κάφκα, ρίχνουν φως στην υπόσταση της τέχνης του εικοστού αιώνα, στα προβλήματα και στα επιτεύγματά της». Έχει ερμηνευθεί με πολλούς τρόπους μέσα στον εικοστό αιώνα. Οι αντι-ιμπεριαλιστές δίνουν έμφαση στο βασανισμό και στην εκμετάλλευση των ιθαγενών της Αφρικής. Από τη μαρξιστική πλευρά ο Κουρτς εσαρκώνει όλα τα κακά που παράγει ένα αλόγιστο καπιταλιστικό σύστημα. Οι οπαδοί του ψυχολόγου Γιουγκ ανακάλυψαν ένα ταξίδι μέσα στη νύχτα του ασυνείδητου, μια συνάντηση με τις μυστικές εγκληματικές δυνάμεις που ο πολιτισμός διατηρεί σε ύφεση. Το ταξίδι μέσα στο Κονγκό έχει αναλυθεί επίσης σαν ένα φροϊδικό ταξίδι στην αγριότητα του σεξ, στην αποκάλυψη του κρυμμένου Εγώ. Αρχής γενομένης του Έντουαρντ Σαϊντ άρχισε η αποδόμηση του βιβλίου ενώ οι μεταποικιακές σπουδές το ξαναδιαβάζουν σε σχέση με τον όρο «Africanism», δηλαδή τον τρόπο που οι μαύροι Αφρικανοί εκπροσωπούν τον «Άλλο» και η Δύση αναπαριστά την Αφρική, έναν όρο που καθιέρωσε η Τόνι Μόρισον.

Πολλές οι προσεγγίσεις που καθιστούν ακόμη πιο δύσκολη την αποκάλυψη του μυστικού αυτού του μικρού μυθιστορήματος. Το σκοτεινό μοτίβο επανέρχεται σε όλο το μυθιστόρημα αφήνοντας ανοιχτή κάθε πιθανή ερμηνεία. Ο Μάρλοου και ο Κουρτς, οι ντόπιοι και η άγρια ερμημιά, παραμένουν αινίγματα στα οποία η αφήγηση κατά καιρούς ρίχνει κάποιο φως. Όμως η σκοτεινότητα δεν θα φανερώσει ποτέ τα μυστικά της.

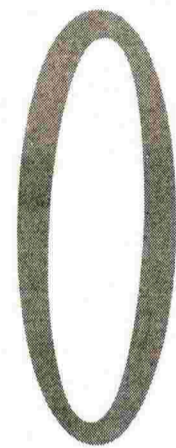
Ο μοντερνιστής Τζόζεφ Κόνραντ συνετέλεσε στην πρώιμη σύλληψη της παγκοσμιοποίησης και του αποικιοκρατισμού μέσα από τις προσωπικές και μυθοπλαστικές του ιστορίες που ξεκινάνε από την Πολωνία, το Λονδίνο και φτάνουν στη Μασσαλία, στην Αφρική, στην νοτιοανατολική Ασία. Στο πλούσιο έργο του αναπτύσσονται θέματα όπως η τρομοκρατία, η μετανάστευση, η επιβολή της εξουσίας σε ηπείρους και φυλές.

Ελάχιστα συγγραφείς έχουν διεισδύσει τόσο βαθιά στην καρδιά της ανθρωπότητας και όλα αυτά από έναν άνθρωπο που άφησε πίσω μια πατρίδα και, υιοθετώντας μιαν άλλη, έγραψε σε μια καινούργια του γλώσσα, την αγγλική, ένα από τα πιο υποδειγματικά μυθιστορήματα της αγγλικής και την παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Πέθανε ξαφνικά στον κήπο του σπιτιού του στο Κεντ της Αγγλίας το 1924.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ, συγγραφέας

Ο μοντερνιστής Τζόζεφ Κόνραντ συνετέλεσε στην πρώιμη σύλληψη της παγκοσμιοποίησης και του αποικιοκρατισμού μέσα από τις προσωπικές και μυθοπλαστικές του ιστορίες.

Κλασικοί Live

